

РЕЗЮМЕТА НА НАУЧНИТЕ ТРУДОВЕ НА на д-р Емине ИЛЯЗ

представени за участие за заемане на академична длъжност „доцент“ по професионално направление **3.6. Право (Международно частно право)** в Бургаски Свободен Университет, обнародван в ДВ бр. 29/ 02.04.2024 г.

За участие в конкурса заемане на академична длъжност „доцент“ са изготвени резюмета на научните публикации: **1 публикуван монографичен труд**, **4 статии** и **3 доклада**.

1. Монография – хабилитационен труд:

Иляз, Е., Енергийните инвестиционни спорове в контекста на международния арбитраж, изд. Бургаски Свободен Университет, ISBN 978-619-253-036-5, 2024. Монографията е рецензирана от проф. д. н. Мария Нейкова и доц. д-р Ана Джумалиева.

Монографията представлява първото всестранно и цялостно изследване на енергийните инвестиции в международния арбитраж, до момента в българската правна литература липсва цялостен задълбочен анализ от подобно естество. Книгата е структурирана в увод, пет глави, заключение и библиография, списък на цитираната литература, както и резюме и съдържание. Обемът на печатното издание е 311 страници.

Актуалността на монографията е свързана с нарастването на големи брой енергийни инвестиционните спорове, както и оттеглянето на Европейския съюз и Евратом от Договора за енергийна харта (ДЕХ), след като Европейският парламент одобри това на последната си пленарна сесия през април 2024 г.

В глава първа е направен е разширен правен анализ на инвестиционното право, арбитражното производство, инвестиционните споразумения (двустранни и многостранни), както и на ДЕХ и USMCA/NAFTA. В този контекст се разглеждат характеристиките на международното инвестиционно право, източниците на международното инвестиционно право и инвестиционния арбитраж.

В глава втора е дадена е дефиниция на понятията „инвестиция“, „енергийна инвестиция“, „инвеститор“, „инвестиционен спор“, като подробно са проучени източниците на инвестиционния спор. В първия параграф на тази глава, състояща се от два параграфа, са анализирани понятието за енергийни инвестиции, условията за основа на инвестициите и участниците в тези инвестиционни процеси, като по този начин се цели да се определят понятията, използвани при определяне на компетентността на органите за разрешаване на спорове по отношение на предмета и лицето при разрешаването на спорове, произтичащи от енергийни инвестиции. Във втория параграф на главата е анализирано понятието „инвестиционен спор“ с цел определяне на предметната компетентност на органите за разрешаване на спорове. В периодите, когато инвестициите в енергетиката са били защитени чрез концесионни споразумения, основната причина за инвестиционните спорове е била „отчуждаването“, разгледани са нарушенията на други разпоредби за защита и стандарти за третиране, въведени в споразуменията, които също започнаха да се разглеждат в обхвата на определението за инвестиционен спор.

Приносния момент е направената дефиниция на понятието „енергийна инвестиция“ и подробното разглеждане на понятието „енергийна инвестиция“ в ДЕХ.

Третата глава обхваща механизмите за уреждане на спорове, които се прилагат при разрешаването на инвестиционни спорове и във връзка с това се определя компетентността на органите за уреждане на спорове. Анализира се компетентността на националните съдилища при условията на сезиране на съдилищата на приемащата държава и на трета държава. Съдилищата на приемащата държава са признати за традиционните компетентни органи за уреждане на спорове за разрешаване на инвестиционни спорове. Въпреки това, дали съдилищата на трети държави или съдилищата на държавата източник могат да се считат за компетентни да разглеждат инвестиционни спорове чрез установяване на екстериториална компетентност е спорен въпрос в инвестиционното право. Поради това разглеждането на този въпрос е предоставено в първия параграф на главата. Методът на арбитража, който е разгледан във втория параграф на главата се е превърнал в един от основните инструменти на инвестиционното право и е станал предпочитан от инвеститорите метод за уреждане на техните спорове. Поради това в параграф „Арбитраж“ се анализира действието на арбитражната процедура и изискванията за компетентност на арбитражните съдилища. Тъй като компетентността на арбитражите се оспорва при почти всички спорове, отнесени до арбитраж в тази глава се разглеждат широко условията за компетентност на арбитражите и видовете компетентност.

Основен принос е разглеждането на механизма за разрешаване на спорове в ДЕХ и USMCA, направената оценка на разпоредбите на Конвенцията ICSID и ДЕХ относно личната компетентност и откриването на проблемите, произтичащи от фрагментираната

структура на международното право по отношение на инвестиционните спорове в областта на енергетиката.

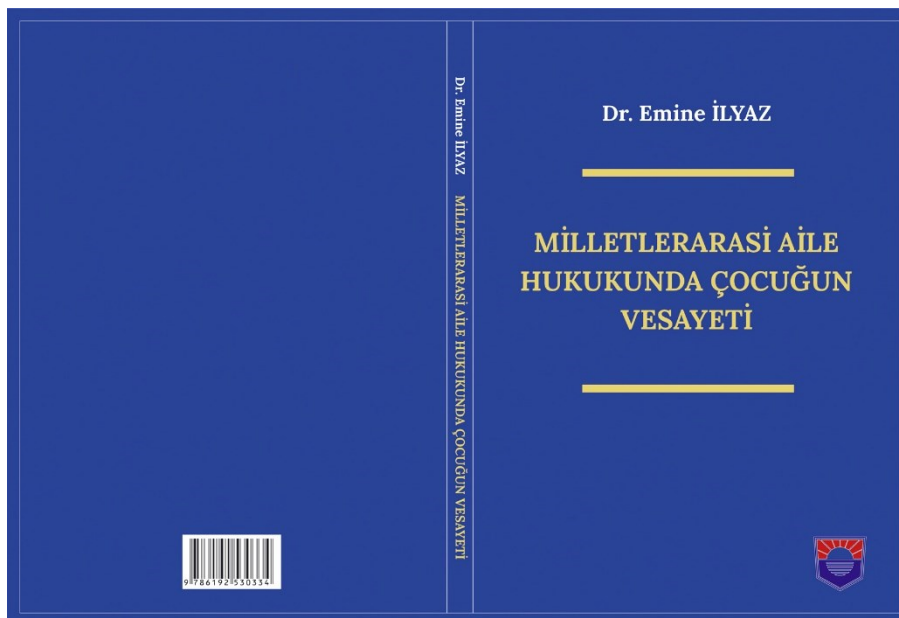
В глава четвърта се разглежда определянето на приложимото право към инвестиционните спорове. Тъй като източникът на спора е важен при определянето на приложимото право към инвестиционни спорове, темата е анализирана в две основни направления: спорове основани на договори и спорове основани на споразумение. Приложимото право към спорове, основани на договори не се счита за важен източник на проблеми в практиката и доктрината поради международния характер на тези договори. От друга страна, приложимото право към спорове, основани на споразумение продължава да бъде спорна област на инвестиционното право. Поради тази причина в настоящата глава е анализирано приложимото право към инвестиционните споразумения.

Приносния момент е разглеждането на проблема с приложимото право при енергийните инвестиционни спорове. Достига се до извода, че проблема свързан с приложимото право е разпределението на ролите между правото на приемащата държава и международното право при разрешаването на спорове. В ДЕХ приложимото право при уреждане на спорове се определя в съответствие с разпоредбите на ДЕХ и разпоредбите на международното право (чл. 26, ал. 6 от ДЕХ), като по този начин се избягва дебат относно приложимостта на международното право към споровете. Повечето инвестиционни споразумения обаче не съдържат разпоредба за приложимото право. В доктрината и практиката е общоприето, че инвестиционните споразумения представляват *lex specialis* по отношение на въпросите, които уреждат, и че те са предмет на международното право, тъй като са междудържавни споразумения. Следователно определянето на приложимото право към спорове, основани на споразумения не представлява съществен проблем в контекста на инвестиционното право.

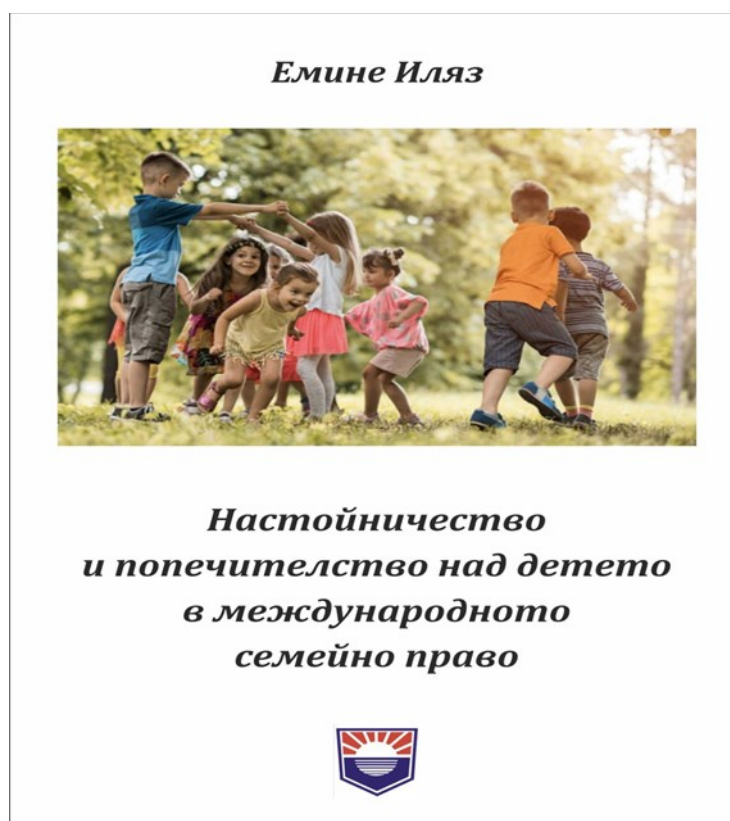
В глава пета се разглеждат новите тенденции и опитите за отстраняване на недостатъците в международния инвестиционен арбитраж и влиянието на правото на европейския съюз върху енергийните инвестиционни спорове. С разглежданите теми в глава пета се дава *принос с приложно значение*.

2. Монография – Публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“.

İlyaz, E., *Milletlerarası Aile Hukukunda Çocuğun Vesayet*, BSU, ISBN 978-619-253-033-4, 2024.

Иляз, Е., **Настойничество и попечителство над детето в международното семейно право**, изд. Бургаски Свободен Университет, ISBN 978-619-253-035-8, 2024, рецензирана от проф. д-р Флюрия Юсуfoва Билгин. Превод: доц. д-р Менет Шукриева и д-р Емине Иляз.

Книгата е в обем 226 страници, структурирана в увод, пет глави, заключение и библиография. Книгата представлява първото българско и турско монографично изследване посветено на настойничеството и попечителството над детето в международното частно право.

Актуалността на темата се обуславя от правните проблеми на децата турските граждани живеещи в чужбина.

В глава първа е анализиран институтът на настойничеството и попечителството в турското гражданско право. В турското гражданско право решенията за настойничество и попечителството се вземат в два случая. Първият от тях е решението за настойничество и попечителство над малолетни и непълнолетни лица, които не са поставени под запрещение. Другата възможност, която води до настойничество и попечителство е ограничаването на дееспособността. Ограничението на дееспособността на пълнолетно лице, което не е под настойничество, със съдебно решение въз основа на посочените в закона причини и поради необходимостта от правна защита над себе си. Разгледани са и видовете настойничество и попечителство, както и органите за настойничество и попечителство.

Втората глава е посветена на правните източници, свързани с настойничество/попечителство над детето (НПД) с международен елемент. В тази глава, първо са дадени общи обяснения относно международните конвенции, които са разгледани в нашето изследване. Целта на тези разяснения не е да се даде подробно обяснение на съответните международни конвенции, но за да се разберат по-добре съответните конвенции, ще се наблегне на целта на конвенцията, областта на нейното приложение и основните понятия, които тя спазва. Тези конвенции са Конвенцията за настойничеството над малолетни и непълнолетни от 1902 г., Хагската конвенцията за компетентността на органите и приложимото право за защита на малолетни и непълнолетни от 1961 г. и Хагската конвенцията за компетентността, приложимото право, признаването, изпълнението и сътрудничеството във връзка с родителската отговорност и мерките за закрила на децата от 1996 г. Освен това е включен и Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност относно международната компетентност на съдилищата по брачни дела и дела за настойничество и попечителство и относно признаването и изпълнението на съдебни решения, който е приложим за държавите членки на Европейския съюз, но не и за Р Турция поради статута на страната като на кандидат за членство в Европейския съюз.

Третата глава на нашето изследване е посветена на международната компетентност на съдилищата по дела с чуждестранен елемент относно НПД. Първо е разгледана международната компетентност на съдилищата в обхвата на Хагската конвенция от 1961 г. и Хагската конвенция от 1996 г., които уреждат правилата за международна компетентност по дела свързани с НПД. След това е направен опит да се определи международната компетентност на съдилищата в обхвата на Кодекса за международно частно право и процес №5718 и Регламент „Брюксел IА“.

В четвърта глава е анализиран въпросът за това кое право ще бъде приложимо към споровете, произтичащи от НПД на дете с чужд произход. При определянето на приложимото право първо са разгледани разпоредбите на Хагската конвенция от 1961 г.

и Хагската конвенция от 1996 г., които са източници на международното право. Споменати са становищата в доктрината относно приложимото право при предоставяне или прекратяване на НПД и задължителните правила в някои национални правни порядки, като са оценени и разгледани и разпоредбите на КМЧПП по темата.

Последната част от проучване е посветено на признаването и изпълнението на решенията на чуждестранни съдилища относно НПД. В този контекст, след като анализиране на Хагската конвенция от 1961 г. и Хагската конвенция от 1996 г., се разглеждат разпоредбите на КМЧПП и Регламент „Брюксел IIА. Темата е особено важна от гледна точка на действието в Турция на мерките, предприети от органите по обичайното местопребиваване по отношение на малолетни и непълнолетни турски граждани, живеещи в чужди държави. Това е така, тъй като тези малолетни и непълнолетни лица могат да дойдат в Турция или настойникът/попечителят може да бъде задължен да извърши действия, свързани с настойничеството и попечителството в Турция.

Приносни моменти:

Прилагането на Хагската конвенция от 1961 г. създаде много проблеми, тъй като доведе до конфликти за компетентност между съдилищата на държавите. Съгласно тази конвенция органите, компетентни да вземат необходимите мерки за защита на личността и имуществото на детето, са съответните органи и съдилища на държавата по обичайното местопребиваване на детето. Тези органи по принцип вземат предвид правото на държавата, чийто гражданин е детето, но прилагат своето вътрешно право.

Въз основа на примера на Германия, където подобни спорове се срещат най-често, в случай на предприемане на мерки за закрила на турски деца или в случай, изискващи отнемане на родителските права, би било полезно да се изберат турски семейства за приемни семейства и грижите за децата да се поемат от турски, а не от германски семейства. За децата би било по-полезно да растат в собствената си културна среда. Генералните консулства на Турция и другите представителства следва да имат голям ангажимент в това отношение. Защото при намирането на турски семейства, които живеят в Германия от много години и са се адаптирали към културата и живота тук на германските власти и съдилища могат да съдействат най-добре консулствата и другите представителства. За да се изпълни тази важна задача, от голяма полза е да се извършат необходимите проучвания и да се организират предварително списъци с подходящи семейства.

В Германия децата обикновено се настаняват в общежития, управлявани от фондации, обикновено създадени от държавата. Турските граждани, живеещи в Германия, също могат да учредят такива фондации и да осигурят грижи и надзор на турските деца.

В случаите, когато детето трябва да бъде настанено в институция или семейство в Турция, това задължение пада пряко върху държавата, а именно Република Турция.

Тъй като защитата на децата е от голямо значение, през последните години измененията в тази област набират скорост. Изготвянето на конвенции, съдържащи разпоредби, които защитават децата на високо ниво, е резултат от чувствителността на почти всички международни институции и организации към този въпрос.

Всички права, предоставени на децата в конвенциите са приложими и за турските деца, живеещи в чужди държави. Въз основа на тези конвенции турските деца могат да предявяват претенциите си пред органите и съдилищата на чуждата държава, в която пребивават. Ако несправедливостта не бъде отстранена по този начин, те могат да се обърнат към Европейския съд по правата на човека за нарушение на чл. 8 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи. За да бъдат възможни тези молби, турските граждани трябва да бъдат информирани за този въпрос.

Влизането в сила на Хагската конвенция от 1996 г. за Турция доведе до появата на „двойна“ система в приложимото право към настояничеството/ попечителството в турското международно частно право, тъй като съществуват разлики между стълкновителните норми относно настояничеството/ попечителството, уредени в КМЧПП и стълкновителните норми, уредени в Конвенцията.

Тъй като Конвенцията ще бъде приложима към спора относно НПД, разпоредбата на чл. 10 от КМЧПП вече няма да се взема предвид. От друга страна, чл. 10 от КМЧПП ще продължи да се прилага по отношение на исковете относно установяването и определянето на НПД.

В случаите, в които се прилага Конвенцията, принципът на обезпечение на сделката се прилага при отмяна на разпоредителна сделка, извършена от името на детето върху имуществото на детето, поради липса на правомощия на настойника/ попечителя да представлява детето, а в случаите, в които не се прилага Конвенцията, принципът на обезпечение на сделката не се прилага съгласно чл. 9/2 от КМЧПП. По всички въпроси, уредени с международни конвенции, възникват паралелни разпоредби с различни положения по един и същ въпрос.

Въпреки това фактът, че стълкновителните норми на Хагската конвенция от 1996 г. и стълкновителните норми на същия предмет в КМЧПП са толкова различни една от друга във всички области, засягащи определянето на приложимото право, ще доведе до трудности и объркване в практиката. В тази връзка сме на мнение, че стълкновителните норми в КМЧПП, който вече е критикуван за това, че предвижда „фрагментирана“ система, която не взема предвид личния статус на детето като основа в приложимото право по въпросите, свързани с НПД, следва да бъде изменен и хармонизиран възможно най-скоро.

В това отношение решенията на турските съдилища относно настояничеството/ попечителството на турски деца, живеещи в чужбина, постановени при прилагане на турското право, няма да имат действие в чужди държави. С влизането в сила на Конвенцията от 1996 г. разликата между правото, приложимо към установяването на НПД и правото, приложимо към неговото прекратяване не е желателна ситуация за детето. Когато към тези недостатъци се добавят и критиките, отправени към въпроса за привързване към гражданството, „правото на обичайното местопребиваване на детето“ се очертава като най-подходящата точка на привързване в случаи с международен елемент по отношение на настояничеството/ попечителството.

3. Резюме на статиите:

3.1. Иляз, Е., Научно-образователен преглед на ускорения арбитраж в контекста на съвременните практики, сп. Стратегии на образователната и научната политика, бр. 4s/2024, ISSN 1310–0270.

Статията представя правен анализ на ускорения арбитраж в настоящите съвременни практики. Разгледани са подробно предимствата и недостатъците на ускореното арбитражно производство. Наблегнато е на отличителните свойства на ускорения арбитраж, като се взето предвид разпоредбите в сравнителното право. Направена е подробна характеристика на ускореното арбитражно производство в светлината на разпоредбите на чуждестранни институционални арбитражни центрове. Разгледани са основните принципи доминиращи в арбитражното производство, като справедлив съдебен процес и свободата на волята и в резултат на анализа на тези принципи се оценява връзката между общите принципи на арбитража и пригодността на ускорения арбитраж спрямо тези принципи.

Направен е анализ на ускорения арбитраж в настоящите съвременни практики; Открити са основните проблеми в ускорения арбитраж.

3.2. Иляз, Е., Научно-образователен анализ на правения режим на достъпа до пазара на труда на граждани на трети държави – сп. Стратегии на образователната и научната политика, бр. 4s/2024, ISSN 1310–0270.

Статията е посветена на достъпа до пазара на труда на граждани на трети държави, като целта е да се направи обобщен анализ на правния режим на правото на достъп до пазара на труда и да се представи на читателя в систематизиран вид само тези разпоредби на закона, които се отнасят до видовете правен режим на достъп до пазара на труда на граждани на трети страни.

На основа на анализа са обособени 3 групи правен режим като са групирани на *разрешителен, регистрационен и декларативен режим с общо седемнадесет процедури*.

Направен е опит да се открият техните най-важни характеристики и допълни точки. Към статията е включена и актуална статистика от Агенцията по заетостта за издадените видовете разрешения за работа.

Посочена е дефиниция на видовете трудова заетост съгласно българските нормативни разпоредби ведно с европейските директиви.

3.3. Иляз, Е., Приложимо право към замърсяването на околната среда в открито море съгласно международното частно право, Юридически сборник на Бургаски Свободен Университет за 2024 г., посветена на 100-годишнината от рождението на чл.-кор. проф. д-р Александър Янков, том XXXI, ISSN 1311-3771.

В публикуваната на английски език статия се разглеждат конвенциите за опазване на морската среда, като Женевската конвенция за открито море от 1958 г. и Конвенцията на ООН по морско право, по които и Р България е страна. Разгледан е и инцидентът Тори Каньон, който показва значението на регулирането на петролното замърсяване чрез международни споразумения.

Споровете, произтичащи от замърсяване в открито море се уреждат в съответствие с международните конвенции. Но в случаите, когато корабите или

инсталациите, причиняващи замърсяване са една от държавите, които не са се присъединили към въпросните конвенции, проблемът за определяне на приложимото право става важен. В тези случаи са представени различни системи за определяне на приложимото право за спорове, възникващи в открито море, но не е предложена система за определяне на приложимото право за спорове, произтичащи от замърсяване на околната среда.

Тъй като откритото море е зона, която не е под суверенитета на нито една държава, могат да възникнат много специални проблеми в случай на замърсяване на тези зони. Първият от тези проблеми е свързан с юрисдикцията. Първият проблем, който възниква, е коя държава ще бъде обект на юрисдикцията на замърсителя, причиняващ замърсяване на околната среда. Женевската конвенция за открито море от 1958 г. и Конвенцията на ООН по морско право изясниха този въпрос по отношение на корабите. Съгласно тези конвенции корабите в открито море са под изключителната юрисдикция на държавата, под чийто флаг плават.

Групиран на системите за приложимото право като: система за общ морски закон (general maritime law), система на съдията (the system of the judge's law), система на знамето (flag law system), система на място на регистрация (registration place system).

3.4. Иляз, Е., Етичните правила, приложими към адвокатите на страните в международния търговски арбитраж, Юридически сборник на Бургаски Свободен Университет за 2024 г., посветена на 100-годишнината от рождението на чл.-кор. проф. д-р Александър Янков, том XXXI, ISSN 1311-3771.

Международната арбитражна общност се разширява и става достъпна за нови членове/практици от различни правни системи и култури, т.е. за всички лица, участващи в международен арбитраж; от друга страна, основните различия в правилата, приложими към адвокатите на страните в международния арбитраж, налагат регламентирането на единни правила, които следва да се прилагат към адвокатите на страните, за да се гарантира справедливо и безпристрастно провеждане на арбитражната процедура.

В статията са анализирани съществуващите етични правила, приложими за представителите на страните в международния търговски арбитраж, оценено е съдържанието на тези правила и трудностите, срещани в практиката и са обсъдени недостатъците на съществуващите разпоредби и проблемът със санкциите.

Разрешение на проблемът, кой етичен кодекс да се прилага към адвоката на страните;

Изследване на санкциониращ орган в случай на нарушение на етичните правила.

4. Резюме на докладите:

4.1. Иляз, Е., Международните конвенции за задълженията за издръжката в международното турско частно право, Юридически сборник на Бургаски Свободен Университет за 2024 г., посветена на 100-годишнината от рождението на чл.-кор. проф. д-р Александър Янков, том XXXI, ISSN 1311-3771.

Научния доклад е представен на Научна конференция с международно участие „100 години от рождението на чл. кор. проф. д-р Александър Янков“, организиран от ЦЮН при БСУ, провел се на 20 и 21 юни 2024 г. В него се разглеждат Конвенциите за

издръжка, по които Р Турция е страна. Разгледани са Хагската конвенция от 24 октомври 1956 г. за приложимото право към задълженията за издръжка на деца, Хагската конвенция от 2 октомври 1973 г. за приложимото право към задълженията за издръжка, Ню Йоркската конвенцията на ООН за събирането на издръжка в чужбина, от 20 юни 1956 г., Хагската конвенция за признаването и изпълнението на решенията относно задълженията за издръжка от 02.10.1973 г., Хагската конвенция за международното събиране на издръжка на деца и на други членове на семейството от 23 ноември 2007 г.

Направена е съпоставка с разпоредбата на чл. 19 от Кодекса за международно частно право и процес на Р Турция и Регламент (ЕО) № 4/2009 на Съвета от 18 декември 2008 година относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задълженията за издръжка. Съгласно чл. 19 от КМЧПП, задължението за издръжка се урежда от правото на държавата, в която е обичайното местопребиваване на търсещия издръжка. Тази разпоредба обаче е загубила своето общо приложение. Защото съществуват международни конвенции за издръжката. Тя се прилага само при спорове, при които конвенцията не може да бъде приложена поради направените от Турция резерви.

4.2. Иляз, Е., Правен анализ на чл. 7 от Виенската конвенция за международна продажба на стоки (CISG), Юридически сборник на Бургаски Свободен Университет за 2024 г., посветена на 100-годишнината от рождението на чл.-кор. проф. д-р Александър Янков, том XXXI, ISSN 1311-3771.

Докладът е подготвен във връзка с участието в Научна конференция с международно участие „100 години от рождението на чл. кор. проф. д-р Александър Янков“, организиран от ЦЮН при БСУ, провел се на 20 и 21 юни 2024 г. В него се разглежда Виенската конвенция за международна продажба на стоки, като в случай че тълкуването на договора между страните разкрие, че няма разпоредба, приложима към въпроса, тази договорна празнота следва да се запълни чрез прилагане на обичайната практика. Въпреки това, ако не е възможно да се изпълни договорът, въпросът се решава в съответствие с резервните разпоредби на CISG. Правилото относно тълкуването и попълването на празнотите е уредено в чл. 7 от CISG. Съответно разпоредбите на CISG следва да се тълкуват независимо от правилата за тълкуване в тези правни системи, като се отчита международният характер на Конвенцията.

4.3. Иляз, Е., Приложимото право към договорите за строителство от гледна точка на FIDIC и арбитража в международното турско частно право, Юридически сборник на Бургаски Свободен Университет за 2024 г., посветена на 100-годишнината от рождението на чл.-кор. проф. д-р Александър Янков, том XXXI, ISSN 1311-3771.

Доклада е на турски език и акцентира върху приложимото право към договорите за строителство от гледна точка на FIDIC и арбитража. Разкрива проблема с националното законодателство и правилата на FIDIC, както и механизмите за разрешаване на споровете породени от действието на договорите за строителство.

Въз основа на направеното изследване се разкриват актуалните проблеми в строителството, които дават отражение и в страната ни като съседна държава на Турция.